

Op 17 november 1895 vonden in Geraardsbergen voor het eerst gemeenteraadsverkiezingen plaats volgens het systeem van het algemeen meervoudig stemrecht. De radicaal-liberalen en de jonge socialistische partij trokken er samen ten strijde tegen de katholieken die sinds 1872 de alleenheerschappij hadden op het stadhuis(1). Een paars experiment volgens een nieuw kiessysteem vonden we een interessant onderwerp voor de lustrumviering van onze geschied- en heemkundige kring Gerardimontium.

Om zich de toestand in de bewuste periode goed te kunnen inbeelden schetsen we voorafgaandelijk, weliswaar summier, de sociaal-economische en de politieke situatie van onze regio.

Sociaal-economische situatie

De 19de eeuw betekende in West-Europa voor een essentieel deel de doorbraak van de industriële maatschappij. Ook in ons land bracht de industriële revolutie in een paar decennia een reusachtige omwenteling teweeg. Maar niet elk gewest of sociale groep onderging die ingrijpende veranderingen op identieke wijze. Niettemin raakte er ieder bij betrokken, zodat op het einde van de 19de eeuw, begin 20ste eeuw, er een groter participatieproces en voor velen verhoopt ontvoogdingsproces op gang kwam.

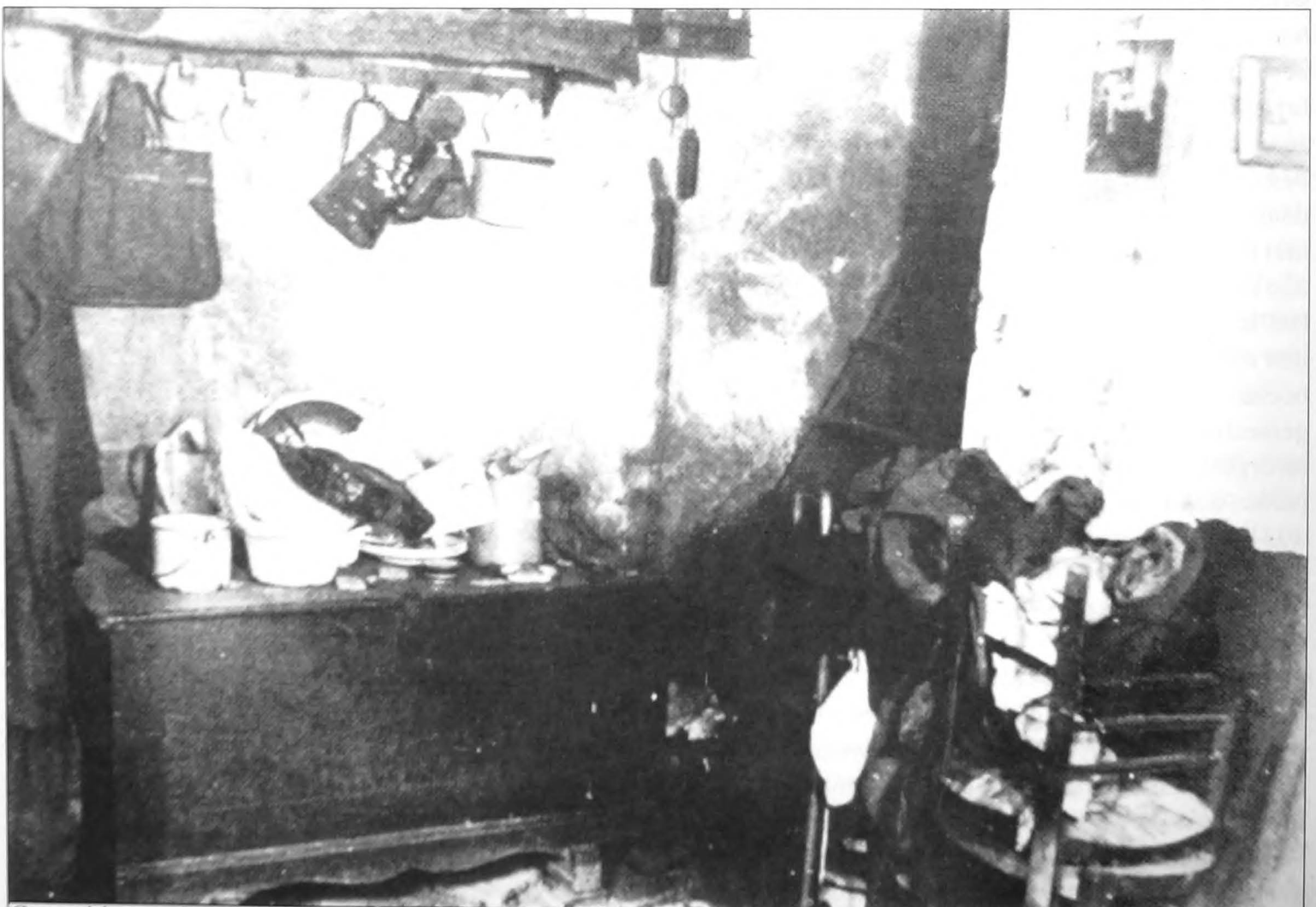
Op de drempel van de 20ste eeuw was de toestand van de arbeiders in de licht gemoderniseerde ambachtelijke bedrijven in de **Vlaamse steden** nog steeds zeer

mensonterend: lage lonen, ongezonde werkomstandigheden, hoog werktempo, lange werkdagen, vrouwen- en kinderarbeid, ... (2).

De gevolgen van deze scherpe armoede op sociaal vlak waren navenant: erbarmelijke woonomstandigheden, ondervoeding, verminking, grote kindersterfte, alcoholisme, analfabetisme, enz...

Ook op 'de Vlaamse buiten' was de toestand soms even dramatisch. De plaatselijke gezagdragers in de dorpen bleven er zich halsstarrig verzetten tegen enige vorm van industrialisatie. De grote boeren beschikten aldus over een arbeidsreserve wat hen mogelijk maakte de lonen te drukken. Door de economische recessie en de landbouwcrisissen nam de armoede van de keuterboeren en thuiswerksters (spinsters, handschoenmaaksters, kantwerksters, enz) snel toe. Kon men aanvankelijk de oudere generatie nog enigszins doen vasthouden aan hun situatie, dan groeide rondom hen de verandering en het sociale misnoegen.

Welke verandering? Het was werk zoeken als dienstpersoneel, naar de stad trekken als fabrieksarbeider, gaan pendelen naar de Waalse industriegebieden en mijnen, seizoenarbeid verrichten in de Noordfranse landbouwgebieden (o.a. de bietencampagnes), in extreme gevallen uitwijken naar de Verenigde Staten en Canada. Het enkel maar berusten in zijn lot zou in de laatste helft van de 19de eeuw een ijdele paternalistische droom worden. Ook het Vlaamse land kwam in beweging.

Geraardsbergen, binnenzicht arbeiderswoning - Kleine Karmelietenstraat (1929)

Arbeidsters aan het werk

De situatie in onze regio verschilde slechts in zover van het algemeen beeld van Vlaanderen dat de toestand er alleen nog slechter was. Van oudsher had de streek rond Geraardsbergen een zeer dichte bevolking, hoofdzakelijk wonende in kleine dorpen. Het kanton, bestaande uit de huidige deelgemeenten van Geraardsbergen met uitzondering van Ophasselt (kanton Herzeele) maar met inbegrip van Voorde (thans Ninove), bestond uit zestien kleine gemeenten met een gemiddelde oppervlakte van slechts 474 ha. Bovendien telde met uitzondering van Geraardsbergen en Overboelare alle overige gemeenten minder dan 2000 inwoners.

Het kanton telde één stedelijk centrum, Geraardsbergen met aanpalende wijken van Overboelare, Nederboelare en Goferdinge, waar enkele kleine licht gemechaniseerde bedrijven in de lucifers-, sigaren- en orgelfabricatie en een goed diensten- en handelsapparaat waren gevestigd(3). Voor de rest was het kanton een typisch plattelandsgebied met veel kleine landbouwbedrijven en veel landbouwers-pendelaars.

Seizoenarbeid kwam voor in elke gemeente maar in het bijzonder in Viane, Smeerebbe-Vloerzegem, Zarlardinge, Ophasselt, Idegem en Grimminge(4). Het pendelen was sinds de aanleg van de spoorweg vooral gericht op de Waalse staalnijverheid, mijnen en steengroeven(5).

Voorop het platteland was de invloed van de lokale gezagsdragers enorm groot. Daar werd met eerbied en ontzag opgekeken en gefluisterd naar de baron,

de grootgrondbezitter, de notaris, de rijke boer, de pastoor. Dit kan afgeleid worden uit enerzijds het grote aantal lagere statusberoepen (keuterboer, landman, ongeschoolde arbeider) en anderzijds uit de hoge graad van ongeletterdheid van de bevolking: in 1895 kon 40% van de miliciens noch lezen, noch schrijven.

Politieke situatie in de regio

Tot aan de grondwetsherziening van 1893 bezaten in ons land alleen de mannen actief kiesrecht voor zover ze jaarlijks een bepaald bedrag belasting betaalden(6).

Een hele reeks buitenparlementaire acties (betogingen, stakingen) resulteerde in 1893 in een omvorming van het cijnskiesstelsel tot het algemeen meervoudig mannenkiesrecht. Hierbij verkreef elke man van 25 jaar 1, 2 of 3 stemmen.

In het arrondissement Aalst hadden de katholieken sinds 1864 de volstrekte meerderheid, m.a.w. alle beschikbare mandaten, zowel voor de Kamer als voor de Senaat. Nochtans was er steeds een sterke liberale oppositie geweest onder de cijnskiezers zodat de kiesstrijd meestal zeer bitsig verliep(7). De eersten die zich in het arrondissement, net als in het land trouwens, als partij wisten te organiseren waren **de liberalen**. In 1846, ter voorbereiding van hun eerste Nationaal Congres, werden Liberale Associaties gesticht in Aalst en Geraardsbergen. Later ging men over tot de stichting van de 'Liberale Grondwettige Kantonale

Associatie' in Ninove (1857) en in Zottegem (1864). Voor de overkoepeling van hun politieke actie en voor de algemene leiding zorgde een Midden-Comité of arrondissementeel bestuur. Na de zware nederlaag in 1884 van het liberale kabinet Frère-Van Humbeek raakten de liberalen ook in het arrondissement hopeeloos verdeeld in een radicale en een doctrinaire vleugel. De onmacht van deze laatste om op te tornen tegen het conservatief-katholiek overwicht had tot gevolg dat vanaf 1891 de radicaal-liberalen samenwerking zochten met de jonge socialistische beweging. Samen bonden ze de strijd aan voor algemeen stemrecht, evenredige vertegenwoordiging, regeling van de arbeidstijd en van de lonen en verplicht onderwijs.

De noodzaak om zich als partij te structureren was bij de katholieken aanvankelijk niet zo groot. Ze konden immers rekenen op de medewerking van de clerus en het bestaan van de St.-Vincentius a Paulo-verenigingen tot in de verste uithoeken van de regio. Pas omstreeks 1860 werd de 'Grondwettige Bewarende Vereniging van het Arrondissement Aalst' gesticht. Hun structuur voorzag een Middencomité, bestaande uit zeven, later twaalf leden, en vijf kantonale comités, elk met vijftien leden. Daarnaast werden lokale comités of 'Katholieke Kringen van de conservatieve partij' opgericht, her en der aangevuld met erg paternalistische en anti-socialistische Werkmanskringen. Aanvankelijk waren de katholieken verdeeld in twee fracties: de liberaal-katholieken en de ultramontanen. Later zal vooral de tegenstelling tussen conservatieven en christendemocraten groeien. Het hardnekkige verzet van de conservatieve leider Woeste, de Brusselse volksvertegenwoordiger voor Aalst, tegen opname van christendemocraten op de katholieke lijst, evenals het groeiend succes van het socialisme, zal in 1893 aanleiding geven tot het ontstaan van een onafhankelijke politieke beweging, de Christene Volkspartij, die in Aalst zal uitgroeien tot de **Daensistische Partij**.

In het arrondissement Aalst vinden we voor het eerst in 1869-71 sporen van een politieke **socialistische beweging**. In Aalst en Geraardsbergen ontstonden toen afdelingen van de Eerste Internationale, die echter spoedig zouden teloorgaan. Pas in 1879 werden de socialisten opnieuw actief in Geraardsbergen, later ook in Aalst en Ninove. Bij de stichting in 1885 van Belgische Werkliedenpartij (BWP) in Brussel waren vertegenwoordigers van deze drie Dendersteden aanwezig. Van een echte politieke doorbraak kunnen we slechts gewagen vanaf 1890. De politieke strijd van de BWP in de regio werd in deze aanvangsperiode vooral gedomineerd door haar droom naar het Algemeen Stemrecht, die men aanzag als de hefboom in de strijd voor de 'geweldloze en wettelijke hervorming van de burgerlijke maatschappij'. Met het oog op de coördinatie van de propaganda op arrondis-

sementeel vlak werd op 5 november 1893 een 'Middencomiteit' opgericht dat via 'De Vooruit' en door middel van pamfletten, meetings en vergaderingen een felle campagne voerde tegen de ellende, de grote werkloosheid en de lage lonen.

We wezen reeds op de groeiende samenwerking vanaf dat ogenblik met de liberaal-radicalen. Het groeiend succes dat de jonge socialistische beweging boekte met haar ziekenkassen, vakverenigingen, leergenootschappen en vooral met haar coöperatieven lag zoals vermeld aan de basis van de oprichting van de anti-socialistische Werkmanskringen en van de stichting van de Daensistische partij, die beiden een dam wilden werpen tegen wat zij noemden 'het goddeloos socialisme'.

De parlamentsverkiezingen van 14 oktober 1894 in het arrondissement Aalst

De eerste parlamentsverkiezingen op basis van het algemeen meervoudig stemrecht en bij toepassing van het meerderheidsbeginsel, brachten een totale ommekeer in de samenstelling van de Kamer teweeg. Er kwam een definitief einde aan de periode van het twee-partijen-stelsel dat het land met de cijnskiezers had gekend. Twee nieuwe partijen deden hun intrede in de Kamer: de BWP en de Christene Volkspartij.

De einduitslag voor de Kamer (8) luidde als volgt:

Katholieken:	51,1% der stemmen	103 zetels (+11)
Liberalen:	29,8% der stemmen	20 zetels (-40)
Socialisten:	17,2% der stemmen	28 zetels (+28)
Christene Volkspartij:	1,2% der stemmen	1 zetel (+1)

De toepassing van het principe van de absolute meerderheid bevoordeelde ten eerste de katholieken, terwijl de liberalen enorm werden benadeeld. De socialisten behaalden door hun zeer geconcentreerde aanhang in Wallonië een grote electorale overwinning met meer zetels dan zij zelf en hun tegenstrevers hadden verwacht. In Vlaanderen verkregen noch de BWP, noch de liberalen één enkele zetel. De Gentse voorman Edward Anseele moest in Luik, zonder veel problemen trouwens, worden verkozen.

In Aalst spitste zich de belangstelling van het overgrote deel van de bevolking toe op de hevige strijd tussen de conservatief Charles Woeste en de Christene Volkspartij van priester Adolf Daens. Woeste kon hierbij rekenen op de heersende klasse en de rijke burgerij, de (hogere) clerus en de katholieke bladen Denderbode, Gazet van Aalst, Standaard van het Arrondissement Aalst, Stad Ninove en Katholieke Clepel(9). Het zwaartepunt van de propaganda legde de Bewarende Associatie vooral op het platteland waar het gros van de nieuwe kiezers woonde. Ieder 'goed katholiek' moest voor hen stemmen en zich verzetten tegen het Stelsel van de Evenredige Vertegenwoordiging (EV) dat de zo gevreesde opgang van de libera-

len en de socialisten zou in de hand werken.

De katholieken beschikten over een ploeg gerenommeerde kandidaten. Voor de Kamer waren dat Louis De Saedeleer, advocaat uit Haaltert, volksvertegenwoordiger sinds 1882 en secretaris van de kamer; Vincent Diericx, gemeenteraadslid en brouwer uit Geraardsbergen; Victor Van Wambeke, advocaat en burgemeester van Aalst (1872-1895), volksvertegenwoordiger sinds 1864; en Charles Woeste, advocaat uit Brussel, volksvertegenwoordiger voor Aalst sinds 1874, oud-minister(1884), ondervoorzitter van de Kamer (1884-1894), minister van staat (1891), voorzitter van de Fédération des Associations et Cercles Catholiques(1884-1918) en één van de belangrijkste conservatieve leiders.

Ook de Christene Volkspartij (KVP), overigens met succes, concentreerde haar propaganda op de buitengemeenten. Bij de organisatie van het zeer grote getal meetings kreeg zij hierbij in de meeste dorpen de steun van volkse leiders en de progressieve katholieken. Haar grootste troeven in het debat met de katholieken waren de populaire weekbladen 't Land van Aalst en Klokke Roeland. De democratische kandidaten waren Adolf Daens, priester in Aalst; Aloïs De Backer, advocaat en gemeenteraadslid in Denderhoutem, Prosper De Pelsemaeker, advocaat in Denderleeuw; en Hector Planquaert, auteur-handelaar, zoon van de burgemeester van Wortegem. Voor de vierde kandidatuur had de KVP eerst dokter Van de Velde uit Aspelare gepolst, dan Jan-Baptist Van Langenhacke, advocaat uit Appelterre, en daarna Paul Guillemain, advocaat-rentenier uit Geraardsbergen. Alle drie waren zij in 1893 medestichters van de Christene Volkspartij in Okegem. In 1894 stichtte trouwens Paul Guillemain in Geraardsbergen een christen-democratische mutualiteit 'Bescherming van Vrouw en Kind'. Ook Emiel Van Der Taelen, nijveraars in Idegem en sympathisant werd voor de lijst aangesproken (10).

Alhoewel de liberalen in maart 1894 met de socialisten een antiklerikaal verbond hadden gesloten, verkozen zij niet deel te nemen aan de verkiezingen. Zij wensten hiermee zogezegd de tweedracht in het katholieke kamp nog meer te accentueren. In feite waren hun beide vleugels het te oneens om samen op een lijst te komen.

De socialisten hebben voor hun eerste deelname aan de verkiezingen lang gedacht aan het samengaan met de liberalen. In mei 1894 protesteerde het antiklerikaal verbond nog krachtig tegen de vervalsingen door de katholieken van de kiezerslijsten en pleitte men samen voor het enkelvoudig kiesrecht. 'Eén man, één stem' luidde de slogan. Hierdoor kwam de socialistische propaganda voor de verkiezingen eerder laat op gang. Deze propaganda richtte zich in de eerste plaats tegen de conservatieven, die omkoperijen met

bier, worsten en kleding evenals dwang op de kiezers werden verweten. Uiteraard werd de katholieken ook het instandhouden van de lage lonen, de slechte hygiënische werkomstandigheden in de fabrieken, de lange werkdagen, de erbarmelijke woonomstandigheden, de grote kindersterfte, ... verweten.

Aanvankelijk werden de daensisten met enige omzichtigheid benaderd. Men rekende eventueel op hun steun bij een ballotage(11). Maar de voortdurende aanvallen van Daens dwongen de socialisten tot tegenacties, vooral onder de vorm van tegenspraak op de meetings. Hierbij werd vooral geredetwist over het alternatief socialistisch landbouwprogramma, dat wou raken aan het traditionele 'eigendomsrecht' om de fel benadeelde positie van de Vlaamse boer ten opzichte van de almachtige grootgrondbezitters te verbeteren. Dit al te collectivistisch standpunt sloeg echter weinig in bij de boerenbevolking en mag beschouwd worden als één van de oorzaken van het laattijdig doorbreken van het socialisme op het platteland.

Vermelden wij ten slotte nog de spijtige vaststelling dat sommige leiders van de liberale 'Werkmanskring' stemmen ronselden voor de conservatieven. Bij hen zat blijkbaar ook de vrees voor het doorbreken van het socialisme vrij hoog.

Begin september werden op een federaal congres de volgende socialistische kandidaten aangeduid: Edward Anseele, beheerder van de Vooruit in Gent; Frans Luyckx, garentwijnder uit Aalst; Jan-Baptist Sanders, wever uit Aalst; en Karel-Lodewijk Spitaels, landbouwer uit Geraardsbergen.

Zondag 14 oktober werd door gans het land met spanning gewacht op de verkiezingsuitslag voor de Kamer in Aalst.

Aanvankelijk werden de katholieken als totaaloverwinnaars uitgeroepen door het behalen van de volstreckte meerderheid. Alras bleek echter dat er heel wat foutieve berekeningen waren gebeurd.

Dit gaf uiteindelijk de volgende **officiële uitslag**:

In totaal waren er 38.269 kiesgerechtigden. 24.336 kiezers hadden één stem, 7.408 twee stemmen en 6.525 drie stemmen.

Aantal stembrieven	: 53.848
Ongeldig en blanco	: 2.073
Geldig	: 51.775
Volstreckte meerderheid	: 25.888
Katholieken	: 51%
Louis De Saedeleer	: 27.067
Vincent Diericx	: 26.584
Victor Van Wambeke	: 25.493
Charles Woeste	: 25.493

Democraten: 44°
 Adolf Daens : 23.498
 Aloïs De Backer : 21.876
 Prosper De Pelsemaeker : 21.373
 Hector Planquaert : 20.649

Socialisten: 5°
 Edward Anseele : 2.674
 Frans Luyckx : 2.326
 J-Baptist Sanders : 2.262
 Karel-Lod. Spitaels : 2.274

Behaalden de volstrekte meerderheid der naamstemmen en werden rechtstreeks verkozen: Louis De Saedeleer en Vincent Diericx.

De KVP probeerde hierna de verkiezingen voor de Kamer ongeldig te verklaren. Er waren volgens hen te weinig stemmen geteld, de samenstelling van de kiesbureaus was te partijdig, getuigen van de oppositie werden afgewezen, kiesbrieven waren vernietigd, er werd dwang uitgeoefend op de kiezers, enz. De zaak werd in de kamer op 14 en 15 november behandeld. Ondanks het feit dat de socialisten de verdediging opnamen van de daensisten werden de verkiezingen door de meerderheid voor geldig verklaard. Voor Woeste en Van Wambeke, die geen volstrekte meerderheid bekwamen, zouden op 9 december hervverkiezingen plaats hebben met als tegenstrevers Daens en De Backer.

Bij deze ballotage leed Woeste een zware morele nederlaag. Hijzelf werd wel verkozen met 27.524 stemmen, maar zijn medekandidaat Van Wambeke moest het met 26.577 stemmen afleggen tegen priester Daens, die 26.853 stemmen behaalde. De Backer kreeg 25.726 stemmen achter zijn naam (12). Het 'drama-priester Daens', waarin Woeste een voorname rol speelde, kon een aanvang nemen.

Leverden de verkiezingen voor de socialisten in het arrondissement niet de verwachte uitslag op, toch zouden zij door het nationaal behaalde resultaat vrij vlug over hun ontgoocheling heen zijn.

In Geraardsbergen konden de socialisten wel met grote tevredenheid terugblikken op hun eerste deelname aan de verkiezingen. De partij behaalde in het kanton meer dan 13% van de uitgebrachte stemmen en scoorde hiermede één van de hoogste percentages van gans Vlaanderen. Houden wij hierbij enerzijds rekening met de handicap die de socialisten met het meervoudig stemrecht toch hadden en anderzijds met het feit dat het grootste deel van de bevolking van het kanton op het platteland woonde dan mogen wij gerust stellen dat meer dan één vierde van de kiezers van de Oudenbergstad het vertrouwen aan de BWP had geschonken.

De provincieraadsverkiezingen van 4 november 1894 in het kanton Geraardsbergen

Ook voor de provincieraad werd gedurende de ganse periode van het cijnskiesstelsel (1836-1893) in het kanton Geraardsbergen vrij hevig gestreden tussen katholieken en liberalen. Tot 1868 behaalden beide partijen om de beurt de gunst van de meerderheid van de kiezers en dus alle gekozenen, daarna zijn enkel de katholieken nog aan de winnende hand(13).

Alhoewel 40 % van de bevolking van het kanton in de stad woonde en de overige gemeenten eerder dunbevolkte plattelandsdorpen waren, kwamen de liberale kiezers niet alleen uit het centrum. 'Linkse' meerderheden of vertegenwoordigers waren er op het gemeentelijk vlak ook af en toe in Overboelare, Onkerzele, Zarlardinghe, Waarbeke, Grimminge en Moerbeke. Een liberale oppositie was er af en toe in Idegem en Viane. De andere gemeenten waren bijna steeds homogeen katholiek.

De determinerende factor voor de politieke mening van de meerderheid van de cijnskiezers was de opinie van enkele belangrijke families. Sommige hiervan vormden echte politieke clans of groeiden uit tot politieke dynastieën. Aan katholieke zijde vermelden we voor de 19de eeuw de clans De L'Arbre, Vrancx, De Clippele (Geraardsbergen), Van Der Linden (Goeferdinge), Berlengée (Ophaselt); aan liberale zijde de families Spitaels, Rens (Geraardsbergen), Van Cleemputte, Antheunis (Geraardsbergen en Overboelare), Germanes (Grimminge), Vandernaillen (Overboelare)(14).

In 1894 waren voor het kanton Geraardsbergen drie katholieke provincieraadsleden uittredend: Prosper De Clippele, eigenaar en schepen in Geraardsbergen, Arthur Van Der Linden, landbouwingenieur en burgemeester in Goeferdinge en Prosper De Cooman, geneesheer en schoonbroer van burgemeester Charles De L'Arbre uit Geraardsbergen.

De verkiezingen

Voor deze eerste provincieraadsverkiezingen volgens het stelsel van het algemeen meervoudig stemrecht, amper drie weken na de parlementsverkiezingen en nog volop in de discussie rond het al of niet geldig verklaren van deze, werden twee lijsten neergelegd.

De liberaal-socialistische kartellijst bestond uit de kandidaten: Vital De Clercq, letterzetter uit Geraardsbergen, socialist; François De Launoit, lucifersfabrikant in Geraardsbergen, liberaal; Louis Hooghuys, orgelfabrikant in Geraardsbergen, liberaal.

De katholieken stelden hun drie uittredende kandidaten voor: Prosper De Clippele, Prosper De Cooman en Arthur Van Der Linden.

Uitslag van de stemming (15)

Aantal stembrieven: 7627
 Geldige stemmen: 7406
 Volstrekte meerderheid: 3704

Kartel:

Vital De Clercq 2550
 François De Launoit 2732
 Louis Hooghuyts 2600

Katholieken:

Prosper De Clippele 4329
 Prosper De Cooman 4298
 Arthur Vander Linden 4792

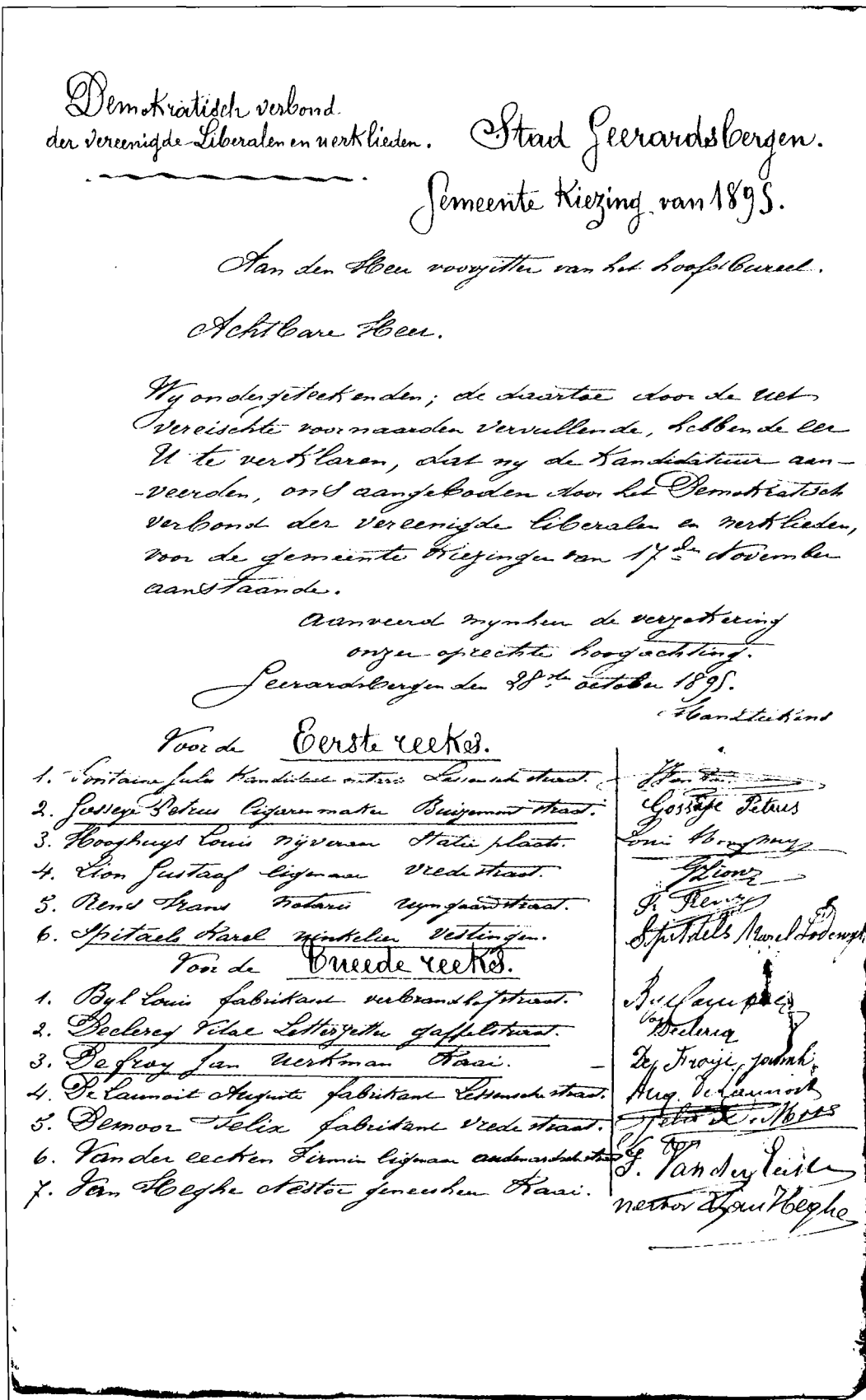
De katholieke lijst behaalde 63,7 % van de stemmen en alle gekozenen. Het kartel kreeg 36,3 % van de stemmen en geen gekozene maar had bewezen dat door samenwerking, op de eerste plaats in de stad, de katholieke alleenheerschappij kon worden bevochten. Hetgeen het jaar daarop met succes gebeurde bij de gemeenteraadsverkiezingen in Geraardsbergen.

De gemeenteraadsverkiezingen van 17 november 1895 in Geraardsbergen

De parlamentsverkiezingen van 1894 leverden de BWP 28 kamerzetels op. Uit vrees voor een verdere socialistische vooruitgang op gemeentelijk vlak liet de katholieke meerderheid onmiddellijk een aantal afremmingsmechanismen in de gemeentelijke kieswet opnemen (16).

Zo werd de kiesgerechtigde leeftijd verhoogd tot 30 jaar omdat geoordeeld werd dat jongere kiezers radicaler stemden. Bovendien was de meerderheid van mening dat honkvaste kiezers conservatiever stemden en voerde ze daarom in dat er pas in een gemeente mocht worden gestemd als men er drie jaar verbleef. Voorts voerde ze een differentiële cijns in (laag in de landelijke gemeenten, hoog in de steden) en kregen grondeigenaars met een kadastraal inkomen van 150 frank een bijkomende (vierde) stem. Met deze nieuwe kieswet werden ook de gemeenteraadsleden verkozen volgens een proportioneel systeem, tenzij één lijst de absolute meerderheid behaalde en op die manier alle mandaten verkreeg. Er was dus geen ballotage meer. De kieswet bevoordeelde de regerende katholieken in de kleinere (Vlaamse) gemeenten waar ze bijna al bij voorbaat de absolute meerderheid hadden. Het verschafte hen ook een voordeel in de grote steden en gemeenten omdat liberalen en socialisten genoopt werden om een kartel te vormen om de absolute meerderheid te behalen.

In 1895 waren er in Geraardsbergen voor in totaal dertien mandatarissen twee verschil-

Aan 't volk van Geraardsbergen.

Het Socialismus komt weer te zegepralen in Geertsbergen.

Reeds in de maand Februari van dit jaar behaalden de socialisten al de zetels van den Raad van Werk en Nijverheid, en dat, o schande, zonder strijd. Overal, in Gent, in St. Nikolaas, in Lokeren, in Aalst, in Ronse, in Ninove, gaansch Vlaanderen door, strijden kristene mannen voor het volk, en tegen *Vooruit*. Geertsbergen slaapt.

Het Volk, zonder verdediging overgeleverd aan de mijsdigerij van enige kapitalisten, wordt langs onreine de prooi van 't Socialismus, dat hem zijn geloof ontrukkt en zijn goe zeden. Aan die ongelukkigen wordt alle broederlijke gewoigerd!

En al moest de maat der onverschilligheid overloopen, pas eenige weken, heeft men de kristene werklieden, weer zonder strijd, laten wegsnijten uit den Werkrechtensraad, en, zonder de minste tegenstand, zijn socialisten in hun plaats gekomen.

Geertsbergen, de aloude kristene stad, verkankerd en verteerd door 't goddeloos Socialismus! De stad van den Ouden Berg, bekroond met de vlagge van *Vooruit*.

« In '93, zoo riep Anseele uit te Geertsbergen, namen wij den Raad in van werk en nijverheid en den werkrechtensraad, in '94 namen wij 't Stadhuis. »

Ja, Geertsbergen moet de schande worden van 't kristene Vlaanderen.

Wij willen de verantwoordelijkheden, noch opzoeken, noch vaststellen, maar tegen dien rampzaligen toestand boast uit ons kristene ziel een krachtig verzet, en zonder aarzelen zeggen wij tot 't volk: Zij, die aangesteld waren, om u te leiden om te strijden voor uw brood en uw geloof, zij hebben u verlaten; tot tweemaal toe, op een jaar, hebben zij officieel verklaard u noch te willen, noch te kunnen verdedigen. Tot tweemaal toe hebben zij u plechtig verloochend. Die taak, die zij verstooten, die zij van hunne schouders snijten, moet 't volk van Geertsbergen met ons opnemen en volvoeren.

Wie zijn Wij?

Gij weet het. Wij zijn de mannen der Kristene Volkspartij; wij zijn zonen en vrienden van 't volk, zonen van werklieden, werklieden zelve. Kristen tot in het kruim der beenderen en volksgezind tot in den laatsten vezel van ons hert. Onverbiddeijk hebben wij gestreden voor 't algemeen stemrecht, zonder vaar noch vrees strijden wij voor de rechten en de goet der vroeters; dat een uitbuiters van 't volk niet behoeft zij of liberaal, dat ons en ons verstandig; tusschen de verdrukters en 't volk maken wij geen onderscheid.

Wij hangen niet af van d'oo burgerpartijen.

Wij zijn de partij van 't volk, bestaande op ons zinnen zelve, in volle vrijheid en manlyke onafhankelijkheid.

Het Socialismus is onze vijand.

Het Socialismus wil de menschen verplichten om te leven zonder God, de vrouwen zonder man, de kinderen zonder moeder.

Wij eischen den eerbied voor de kristene

overtuiging van den werkman, eerbied voor zijn vrouw en dochters, eerbied voor zijn huishouden.

Het Socialismus preekt den haat der meesters; wij den haat der misbruiken.

Het Socialismus wil den oorlog van 't kapitaal; wij voeren oorlog tegen de uitzuigerij en den honger.

Het Socialismus wil de revolutie; wij eischen goede wetten, wetten om 't loon te vermeerderen, de werkuren in te korten, om de fabrieken gezond te maken, om den werkman te verzekeren tegen ongelukken en ziekten, om den arbeider eigenaar te maken van zijn huis en hot, een pensioen voor den ouden dag, afchaffing der belastingen die op den werkman drukken, afschaffing der bloedwet enz.

Het Socialismus wil van 't werkvolk slaven maken, stukwerkers van den Staat; wij willen voor 't volk vrijheid en rechtvaardigheid.

Het Socialismus weet niet waar het naartoe gaat. Op Zondag 24 December verklaarde Anseele in het Congres der Socialisten te Brussel: « Ik weet niet wat de toekomstige Staat onder de Socialisten zijn zal. »

Anseele zet u dus aan de tegenwoordige maatschappij te vernielen en bekent niets te hebben om in de plaats te zetten!!!

Dat noemen wij 't vok misleiden en bedriegen!

Daarom gij, socialistische werklieden, neen, in u zien wij geene vijanden; in u zien wij slechts ongelukkige verdwaalde broeders, die meer nog dan anderen recht hebt op onze broederlijke liefde. Onderzoekt zonder vooroordeel en onmenigheid den grond van 't socialismus, onderzoekt zonder vooroordeel ons programma, en uwe betragttingen; en gij zult doen, lijk reeds vele socialisten deden in Ninove en elders, 't is te zeggen, gij zult den rug keeren aan de drogredenen van *Vooruit*, en u scharen onder onze vlagge.

En gij, kristen werkvolk, gij die in uw sombere verlatenheid zoo bitter hebt geleden, geleden naar uw ziel, geleden naar uw lichaam, gij, kleine burgers, wier vlaamsch gemoed opbruist tegen die herhaalde triomfen van *Vooruit*, gij allen, die nog naastenliefe in uwe ziel gevoelt, allen samengespannen, den kamp ingericht voor 't welzijn van het volk; moedig en mannelijk de vaan omhoog der Kristene Volkspartij! Niet langer zuchten noch twijfelen; maar als een man opgestaan, u ingericht, op uw eigen, lijk de werklieden deden van Ninove, vrij en vrank voor uw geloof en voor uw brood.

Onze medewerking, in alles en voor alles, is u verzekerd. Rekent op ons, wij tellen op u.

Her lang, zal de Kristene Volkspartij in een openbare Meeting haar programma nader ontwikkelen.

Leve 't volk van Geertsbergen!
Leve de Kristene Volkspartij!

Voor inlichtingen en mededeelingen schrijven naar Ninove, *Klokke Hoeland*, gazet der Kristene Volkspartij.

Druck. ER. STERCK, Ninove, (buroel van *Klokke Hoeland*).

lende soorten verkiezingen. In een eerste reeks werden zes raadsleden met een mandaat van vier jaar verkozen. Die mandaten van de 'kleine helft' werden vernieuwd in 1899, maar dan voor een periode van acht jaar.

In een tweede reeks werden zeven raadsleden met een mandaat van acht jaar verkozen. Deze reeks of de 'grote helft' werd herkozen in 1903 en 1911.

De kiesstrijd werd al vroeg op het jaar ingezet. Aanvankelijk werden vooral nationale thema's bespeeld: de nieuwe gemeentekieswet, die de socialisten bij monde van Edward Anseele 'la loi des quatre infamies' noemden; de Congo-politiek van Leopold II, die in Geraardsbergen vooral bij de liberalen, bij monde van Jules Rens, aan bod kwam; en het wetsontwerp op het lager onderwijs dat voorzag in het verplicht godsdienstonderwijs en de weigering van subsidies aan scholen die geen godsdienstlessen verstrekten(17).

De oppositie van socialisten en radicaal-liberalen beperkte zich niet tot de kamer maar lokte ook straatbetogingen uit. Bij één van deze manifestaties van de 'stemrechtbeweging' werd Arthur Vandenneucker, de uitbater van het socialistisch lokaal in Overboelare, gevangen genomen en later tot vijf maanden gevangenisstraf veroordeeld. Ten voordele van zijn gezin werd door de socialistische beweging een benefietconcert ingericht. In maart richtte de socialistische partijsecretaris(?) J. Breckx zich schriftelijk tot volksvertegenwoordiger Vincent Diericx met het verzoek zich te verzetten tegen de wet die *'aan den rijke vier en aan de armen ééne stem geeft, het is te zeggen, dat een rijke vier maal zoveel waarde heeft dan een werkmán'*. Het antwoord luidde: *'Ik heb reden om te gelooven dat gij nooit getwijfeld hebt dat ik mij, volgens den wensch van de 26000 stemmen die mij naar de Kamers gezonden hebben, zal gedragen'*. Commentaar in Vooruit: *'De heer Diericx heeft nooit in het openbaar daarover zijn kiezers geraadpleegd'*.

De strijd tegen de nieuwe kieswet bracht liberalen en socialisten dichter bij elkaar. De Vooruit kreeg uit Geraardsbergen volgende brief voor opname van de voorzitter van de Liberale Burgersbond: *'... In aanmerking nemende dat dit ontwerp gericht is tegen de werkende klas en enkel voor doel heeft hare politieke rechten in te krimpen In aanmerking nemende dat de evenredige vertegenwoordiging aan iedere gezindheid voldoening zou geven en de hevigheid van de kiesstrijden merkelijk zou verminderen ... Verzoekt het Parlement het wetsontwerp te verwerpen'*.

De nieuwe wet op het lager onderwijs opende in Geraardsbergen bij de liberalen diepe wonden. Vooral bij de familie Rens lag de afschaffing in 1884 van de rijksmiddelbare school nog vers in het geheugen. Het opnieuw oprichten ervan zal bij de liberalen en later ook bij de socialisten een telkens terugkerend aandachtspunt blijven(18).

Naarmate de verkiezingsdatum naderde werden de

programmapunten meer lokaal getint. Zo klaagde Vooruit, het propagandamiddel bij uitstek van de socialisten, naar aanleiding van een ongeval bij sigarenfabrikant Hoebeke de schrijnende toestanden van de kinderarbeid aan. Ook een aantal mistoestanden in het hospitaal, het ouderlingentehuis en het wezenhuis moesten het ontgelden.

De liberalen hekelden het niet toekennen van subsidies aan hun verenigingen maar wel aan gelijkaardige katholieke bonden en de slechte toestanden van de wegenis op de Buizemont en het Stationsplein.

We kunnen ons van de indruk niet ontdoen dat de Katholieke Associatie vrij passief de verkiezingen tegemoet zag. Rekenden ze teveel op de electorale waarde van de uittredende bestuursploeg of maakte de grote onenigheid tussen burgemeester Charles De L'Arbre en zijn schepenen en raadsleden hen monddood. Alleen de christelijke werkersbond hielden regelmatig meetings in hun lokaal 'De Weerhaan'(19), maar deze vergaderingen konden nooit de geestdrift opwekken zoals in het socialistisch lokaal 'Café Hollandais'. Bovendien kregen de katholieke werklieden op 28 april een flinke opdoffer bij de verkiezingen voor de werkrechtensraad waar ze zowel in de chemische nijverheid (lucifers) als de voedingsnijverheid (sigaren) het totale onderspit moesten delven tegen de socialistische kandidaten.

De kandidaten

Voor de gemeenteraadsverkiezingen stelden zich voor de beide reeksen twee lijsten voor. Het liberaal-socialistisch kartel bood zich aan onder de naam 'Democratisch Verbond der vereenigde Liberalen en werklieden' en de katholieken onder hun bekende naam van 'Katholieke Associatie'.

Democratisch Verbond der vereenigde Liberalen en werklieden

Eerste reeks

* Jules (Paulus Eduardus Julius) FONTAINE (zn v Robertus Amatus en Cecilia Liottier)

x Blanche Clemence Charlotte Maria FUERISON

35 jaar

° Geraardsbergen 15-02-1860

+ Geraardsbergen 15-08-1944

Lessensestraat 35

Kandidaat notaris, bankier

Liberaal

Schepen 1896-1899

Kandidaat 1899

* Pierre (Petrus Josephus) GOSSEYE (zn v Petrus Franciscus en Marie Stephanie Pauwels)

ongehuwd

35 jaar

° Geraardsbergen 17-09-1860

+ La Louvière 04-11-1928

Buizemontstraat, later Molenstraat

Sigarenmaker, later handlanger

Socialist

Gemeenteraadslid 1896-1899 en 1921-1928
Kandidaat 1899
Medestichter, ondervoorzitter socialistische coöperatieve De
Verbroedering in 1900 (20)

* Louis François **HOOGHUYS**
(zn v Franciscus Bernardus en
Maria Blondina Roose)
x Maria Hortensia DE
VLAEMINCK
39 jaar
° Brugge 14-05-1856
+ Geraardsbergen 16-11-1924
Stationsplein 13-15
Orgelbouwer
Liberaal
Schepen 1895-1899
Kandidaat 1899 en 1907
Kandidaat provincieraadslid
1894

* Gustaaf (Gustavus Joannes Gislenus) **LION** (zn v Carolus
Ludovicus en Eleonora
Premereur)
ongetrouwd
48 jaar
° Geraardsbergen 22-10-1847
+ Geraardsbergen 06-03-1900
Vredestraat 21
Eigenaar, bijzondere
Liberaal
Gemeenteraadslid 1895-1899
Kandidaat 1899
Medekoper van Le Cercle Libérale in 1872

* Frans (Franciscus Emericus Emilius Gislenus) **RENS** (foto,
zie p. 29) (zn v Louis Ghislain en
Marie-Louise De Vroede)
x Julie Marie Renelde MAHIEU
30 jaar
° Geraardsbergen 08-02-1865
+ Brugge 07-10-1940
Notaris sinds 1890
Liberaal
Burgemeester 1896-1899
Gemeenteraadslid 1921-1926
Provincieraadslid 1921-1929
Kandidaat provincieraadslid 1896
Kandidaat kamer 1925
Medestichter liberale mutualiteit 'De Toekomst' in 1900
Medestichter liberaal syndikaat Geraardsbergen in 1920
Voorzitter liberale muziekmaatschappij Orpheus 1899-1932
(21)

* Karel-Lodewijk (Carolus
Ludovicus) **SPITAELS** (zn v
Joannes en Regina
Vanderherreweghe)
x Maria Theresia
GOOSSENS
45 jaar
° Onkerzele 21-10-1850
+ Geraardsbergen 01-09-1933
Winkelier, landbouwer
Socialist
Gemeenteraadslid 1895-1899

Kandidaat 1899
Kandidaat provincieraadslid 1896
Kandidaat kamer 1894 en 1898
Medestichter, voorzitter socialistische coöperatieve De
Verbroedering in 1900

Tweede reeks

* Louis Charles (Ludovicus Carolus) **BIJL** (zn v Franciscus en
Marie Theresia De Frène)
x Marie Léontine CAMPEN
50 jaar
° Geraardsbergen 13-04-1845
+ Geraardsbergen 20-10-1912
Verbrandhofstraat
Lucifersfabrikant
Liberaal
Gemeenteraadslid 1895-1903
Voorzitter liberale muziekmaatschappij Orpheus 1887-1889
en 1892-1899

* Vital (Vitalis) **DE CLERCQ** (zn v Elisius en Isabella Petro-
nella Cauwel)
x Mathilda Gislina VAN MUYLEM
49 jaar
° Nederboelare 28-12-1846
+ Geraardsbergen 10-02-1936
Gaffelstraat, later Verbrandhofstraat
Letterzetter, drukker
Socialist
Gemeenteraadslid 1895-1903
Kandidaat 1903
Kandidaat provincieraadslid 1894

Jan (Joannes Baptist Cornelis) **DE FROY** (zn v Ferdinandus
en Theresia Willekens)
x Maria DUSONG
37 jaar
° Geraardsbergen 07-06-1858
+ Geraardsbergen 13-01-1935
Kaai
Socialist
Werkman, herbergier
Gemeenteraadslid 1895-1903
Kandidaat 1903
Medestichter socialistische coöperatieve De Verbroedering in
1900

* August (Augustus) **DE LAUNOIT** (zn v Jean Baptist en
Hortensia Van Damme)
x Ledia Rosalia DE BONTRIDDER
37 jaar
° Geraardsbergen 23-09-1858
+ Geraardsbergen 20-08-1934
Lessensestraat, Hospitaalstraat
Lucifersfabrikant
Liberaal
Gemeenteraadslid 1895-1903
Kandidaat provincieraadslid 1900

* Félix **DE MOOR** (zn v Petrus Livinus en Antonia Casper)
x Couronnée EVRARD
xx Marie Virginie QUINTIN
56 jaar
° Geraardsbergen 03-06-1839
+ Geraardsbergen 26-10-1898
Vredestraat 39

Sigarenfabrikant
Liberaal
Gemeenteraadslid 1895-1898(+)

Lessensestraat
Beeldhouwer, grondeigenaar
Katholiek
Gemeenteraadslid 1882-1895

* Firmin (Firminus Augustus Paulinus) **VANDEREECKEN**
(zn v Augustus en Dorothea
D'Asseleer)
ongetrouwd

* Vincent (Marie Hubert) **DIERICX** (zn v Louis Hubert en
Maria Josepha Ceuterick)
x Sidonia Romana VAN BRANTHEGEM

49 jaar
° Geraardsbergen 17-02-1846
+ Geraardsbergen 27-02-1911
Oudenaardsstraat 6
Eigenaar, brouwer
Liberaal
Gemeenteraadslid 1895-1903
Kandidaat 1881
Medekoper van Le Cercle Libérale in 1872

33 jaar
° Geraardsbergen 11-10-1862
+ Geraardsbergen 05-08-1947
Vredestraat, later Oudenaardsstraat 24
Brouwer, later rentenier
Katholiek
Gemeenteraadslid 1891-1895 en 1900-1921
Volksvertegenwoordiger 1894-1898
Voorzitter katholieke ziekenkas Hulp en Onderstand
1891-1904
Voorzitter bouwmaatschappij De Heerd 1893
Voorzitter 'Katholieke Kring De Eendracht VZW' 1922
Stichter en voorzitter Rode Kruis Geraardsbergen 1913(23)

* Nestor (François Charles Nestor) **VAN HEGHE** (zn v Char-
les Frédéric en Zoé Hubertine
Zélie Lelubre)
ongetrouwd

* Gustaaf **VAN DAMME**
(verhuist voor 1900)
Penitentenstraat
Beeldhouwer
Katholiek

28 jaar
° Ophasselt 28-10-1867
+ Geraardsbergen 11-08-1920
Kaai, later Wijngaardstraat 23
Geneesheer
Gemeenteraadslid 1895-1903
Kandidaat 1903, 1907
Voorzitter (1894) en erevoorzitter (1906) Liberale Jonge
Wacht

* Victor **VANDERSNICKT** (zn v Joannes Gislenus en Adriana
Francisca De Vos)
x Sylvie MEULEMAN

55 jaar
° Geraardsbergen 19-10-1840
(verhuist in 1906 naar Schaarbeek)
Denderstraat 35
Brouwer
Katholiek
Gemeenteraadslid 1885-1895
Lid Cercle Catholique La Concorde 1870

Katholieke Associatie

Eerste reeks

* Alexander **BRUYNEEL** (zn v Philippus en Maria Francisca
Stevens)
x Hortensia VAN ACHTER

80 jaar
° Geraardsbergen 21-02-1815
+ Geraardsbergen 08-12-1899
Begijnhofstraat
Handelaar, particulier, schepen
Katholiek
Schepen 1886-1895
Gemeenteraadslid 1852-1854 en 1870-1885
Kandidaat 1854
Lid van 'La société dite Cercle Catholique La Concorde'
1870(22)

Tweede reeks

* François (Franciscus Carolus) **BAISIER** (zn v Felix Adol-
phus en Sophia Willems)
x Stephania DE SMET
xx Marie Julie Lima VAN CAENEGHEM

32 jaar
° Geraardsbergen 16-02-1863
+ Geraardsbergen 25-11-1919
Markt, later Nieuwstraat 2
Winkelier
Katholiek
Gemeenteraadslid 1912-1919(+)

* Arthur (Gislenus) **DELBAUVE** (zn v Constantinus en Sophia
Vanden Driessche)
x Marie Valerie Palmire VANDERMIJNSBRUGGE

* Edmond (Pierre Egide Ghislain) **BROCORENS** (zn v Egide
en Anna Maria Carolina
Janssens)
x Marie Josephine Ghislaine DE BRABANTER

27 jaar
° Geraardsbergen 20-01-1868
+ Geraardsbergen 26-05-1936
Nieuwstraat 47
Kleermaker, handelaar
Katholiek

51 jaar
° Geraardsbergen 29-07-1844
+ Geraardsbergen 26-01-1920
Vredestraat 58
Geneesheer
Katholiek
Gemeenteraadslid 1888-1895

* François (Joannes Franciscus) **DE LESTRE** (zn v Philippus
en Maria Francisca De
L'Arbre)
x Charlotte DE BLOCK

* Cyrille **COSIJNS** (zn v Gregorius en Amelia Dierickx)
x Madeleine GOEPFERT

62 jaar
° Geraardsbergen 28-01-1833
+ (verhuist in 1901 naar Ixelles)

xx Maria Theresia SAERENS
xxx Hortensia VAN DEN BERGHE

38 jaar

° Geraardsbergen 23-11-1857
· Geraardsbergen 24-12-1927
Verbrandhofstraat
Schoenmaker
Katholiek

* Prosper DE CLIPPELE (zn v Pieter Jan en Johanna Catherina De Clippel)

x Celestina Theresia Joanna BAUWENS

52 jaar

° Geraardsbergen 02-06-1843
+ Geraardsbergen 30-05-1935
Collegestraat 24
Grondeigenaar, schepen
Katholiek
Burgemeester 1886 (geweigerd)
Schepen 1884-1895 en 1900-1921
Gemeenteraadslid 1872-1884
Provincieraadslid 1882-1921
Lid Cercle Catholique La Concorde 1870 en daarop volgend
ondervoorzitter Katholieke Kring De Eendracht VZW 1922
Lid kerkfabriek St.-Bartholomeus 1888, voorzitter
1904-1935
Majoor-bevelhebber burgerwacht 1887-1895 en
1899-1907(24)

* Karel (Charles) (Carolus-Maria-Philippus) DE L'ARBRE
(zn v Franciscus en Rosalia Vranx)

x Eugenia Barbara DE TURCK

58 jaar

° Geraardsbergen 23-02-1837
- Overboelare 03-07-1904
Kaai
Bankier, burgemeester
Katholiek
Burgemeester 1886-1895
Schepen 1884-1886
Gemeenteraadslid 1870-1884
Provincieraadslid 1876-1881

* Karel (Charles) (Carolus Symphorianus Maria) D'HONT
(zn v Emmanuel en Maria Vandercasseyen)

x Maria Luduvica KINA

58 jaar

° Geraardsbergen 15-02-1837
+ Geraardsbergen 06-08-1907
Brugstraat
Sigarenfabrikant
Gemeenteraadslid 1872-1895

* Désiré (Franciscus Désiré) PIERAERT (zn v Joannes en Catherina Bijl)

x Clothilda VAN DEN DOOREN

xx Camilla VAN DEN DOOREN

65 jaar

° Geraardsbergen 02-11-1830
· Geraardsbergen 12-01-1901
Vredestraat
Grondeigenaar, voorheen apotheker
Katholiek
Gemeenteraadslid 1876-1895

Vergelijken we beide lijsten even met elkaar.

De Katholieke Associatie trad aan met negen uittredende mandatarissen: de burgemeester, de twee schepenen en zes raadsleden. De meeste van hen hadden er reeds een lange bestuursperiode opzitten. Burgemeester Karel De L'Arbre zetelde al 26 jaar in de gemeenteraad, waarvan 3 jaar schepen en tien jaar burgemeester; daarnaast was hij ook nog eens zes provincieraadslid geweest. Schepen Alexander Bruyneel was al 27 jaar raadslid, waarvan tien jaar schepen en zijn collega schepen Prosper De Clippele was 24 jaar raadslid, waarvan 21 jaar als schepen. Deze laatste zal na 1900 nogmaals 21 jaar schepen worden en zal daarnaast 40 jaar in de provincieraad zetelen. Ook de andere uittredende mandatarissen hadden reeds een behoorlijke bestuurservaring: Karel D'Hont, 24 jaar; Désiré Pieraert, 20 jaar; François De Lestré, 14 jaar; Victor Van der Snickt, 11 jaar, Edmond Brocorens, 8 jaar en het pas verkozen kamerlid Vincent Diericx, 5 jaar. Slechts vier katholieke kandidaten waren neofiet.

De gemiddelde leeftijd van de katholieke lijst bedroeg 51 jaar, hetgeen vrij hoog was maar te begrijpen omdat er zoveel uittredende mandatarissen werden opgenomen op de lijst. De oudste onder hen, schepen Bruyneel, was trouwens 80 jaar.

Inzake beroepsstructuur stellen we vast dat er drie industriëlen op de lijst stonden, twee zelfstandige beroepen, twee handelaren, twee arbeiders en vier renteniers. Negen kandidaten woonden in de bovenstad en slechts vier in de benedenstad.

Alle kandidaten van de liberaal-socialistische kartellijst waren nieuwelingen. De gemiddelde leeftijd was dan ook tien jonger, 41 jaar. Bij de liberalen waren vijf kandidaten industriëlen, drie hadden een zelfstandig beroep en één was rentenier. De socialisten waren vertegenwoordigd door drie arbeiders en één landbouwer-winkelier. Zes kandidaten woonden in de bovenstad en zeven in de benedenstad.

De kandidaten van de kartellijst waren dus jonger dan de katholieken, vertegenwoordigden beter de sociale geledingen van de bevolking en woonden beter over de stad verspreid. Daarentegen konden de katholieken rekenen op meer bestuurlijke en politieke ervaring.

Uitslag van de stemming(25)

Aantal inwoners: 10690

Stemgerechtigden: 1930 (18 % van de bevolking)

waarvan

1354 met 1 stem:	1354 stemmen
231 met 2 stemmen:	462 stemmen
107 met 3 stemmen:	321 stemmen
238 met 4 stemmen:	952 stemmen
Totaal:	3089 stemmen

Eerste reeks (einde mandaat 1 januari 1900)

Aantal stembrieven:	2979
Ongeldig of blanco:	81
Geldig:	2898
Volstreekte meerderheid:	1450

Lijst 1 behaalt 1499 lijststemmen of 54,3 %
Lijst 2 behaalt 1260 lijststemmen of 45,7 %
Er zijn 139 bonte stemmen

Lijst 1: Democratisch verbond der verenigde liberalen en werklieden

Jules Fontaine	1569 stemmen
Pierre Gosseye	1506 stemmen
Louis Hooghuys	1524 stemmen
Gustaaf Lion	1531 stemmen
Frans Rens	1541 stemmen
Karel-Lodewijk Spitaels	1512 stemmen

Lijst 2: Katholieke Associatie

Alexander Bruyneel	1336 stemmen
Arthur Delbauve	1280 stemmen
François De Lestré	1323 stemmen
Vincent Diericx	1358 stemmen
Gustaaf Van Damme	1285 stemmen
Victor Van der Snickt	1311 stemmen

Verkozen: alle kandidaten van lijst 1.

Tweede reeks (einde mandaat 1 januari 1904)

Aantal stembrieven:	2979
Ongeldig of blanco:	59
Geldig:	2920
Volstreekte meerderheid:	1461

Lijst 1 behaalt 1548 lijststemmen of 55,6 %
Lijst 2 behaalt 1235 lijststemmen of 44,4 %
Er zijn 167 bonte stemmen

Lijst 1: Democratisch verbond der verenigde liberalen en werklieden

Louis Bijl	1566 stemmen
Vital De Clercq	1524 stemmen
Jan De Froy	1521 stemmen
August De Launoit	1546 stemmen
Felix De Moor	1554 stemmen
Firmin Vandereecken	1563 stemmen
Nestor Van Heghe	1543 stemmen

Lijst 2: Katholieke Associatie

François Baisier	1304 stemmen
Edmond Brocoorens	1321 stemmen
Cyrille Cosijns	1284 stemmen
Prosper De Clippele	1307 stemmen
Karel De L'Arbre	1322 stemmen
Karel D'Hont	1306 stemmen
Désiré Pieraert	1295 stemmen

Verkozen: alle kandidaten van lijst 1.

Zoals bij elke verkiezing juichten de winnaars en zwegen de verliezers. Vooruit kapittelde *'De liberaal-socialistische lijst zegeviert. Na 25 jaren meester-schap zijn de dompers hier voor altijd weggevaagd'*.

La Flandre Libérale hield het iets koeler *'Les libéraux unis aux socialistes l'emportent. Les catholiques sont renversés'*.

De nieuwe gemeenteraad kwam voor het eerst samen op 23 december 1895. Jules Fontaine en Louis Hooghuys werden toen tot schepenen verkozen. Frans Rens werd voorgedragen voor burgemeester.

Samenstelling van de gemeenteraad op 23 december 1895

Burgemeester: Frans Rens (KB 22 februari 1896, eed op 6 maart 1896)

Schepenen: Jules Fontaine (waarnemend burgemeester tot 6 maart 1896) en Louis Hooghuys

Leden: Louis Bijl, Firmin Vandereecken, Felix De Moor, August De Launoit, Nestor Van Heghe, Gustaaf Lion, Vital De Clercq, Jan De Froy, Karel-Lodewijk Spitaels en Pieter Gosseye.

Het liberaal-socialistisch experiment was geen lang leven beschoren. Bij de verkiezingen van 1899 verloren ze opnieuw de volstreekte meerderheid. Enerzijds moesten ze het onderspit delven voor de verkiezing van de kleine helft (6 kandidaten), anderzijds veroverde Vincent Diericx de zetel van Felix De Moor die overleden was en tot de grote helft behoorde(26).

Samenstelling van de gemeenteraad op 9 januari 1900

Burgemeester: Adrien Flamant (KB 29 december 1899)

Schepenen: Prosper De Clippele en Benoit Van Trimpont

Leden: Louis Bijl, Firmin Vandereecken, August De Launoit, Nestor Van Heghe, Vital De Clercq, Jan De Froy, Vincent Diericx, Emiel Vanderschueren, Alfred De Vos en Paul Pieraert.

Na de verkiezingen van 1903 verdwijnen alle liberalen en socialisten uit de gemeenteraad. Het zal duren tot 1921 eer ze er terugkeren.

Noten

* Cfr. voordracht door Freddy DE CHOU tijdens het "4de Geschiedkundig Treffen" van de Geschied- en Heemkundige Kring *Geraardimontium* op zondag 18 november 2001 ter gelegenheid van de eerste lustrumviering van de vereniging.

1. DE CHOU Freddy, *Gemeenteraadsverkiezingen en gekozenen in Geraardsbergen, deel 1: de periode van het cijnskiesrecht 1830-1893*, (in voorbereiding).

2. DE HERDT R., DE GRAEVE B., *Kinderarbeid 1800-1914*, Museum voor industriële archeologie en textiel Gent, 1981, p. 8-12;

- [HONDERD], *Honderdjaar christelijke vakbeweging 1886-1986*, A.C.V. i.s.m. KADOC-Leuven, Brussel, 1986, p. 19-25;
- D'HAËSE Reinoud, *De daensistische beweging*, - Daensmuseum en Archief van de Vlaamse sociale strijd, Aalst, 1981, (tentoonstellingcatalogus), p. 9-17;
- DE CHOU Freddy, *Van het spinnewiel, het vuur en de sigaren*, - Tijdschrift voor toerisme in Oost-Vlaanderen, jg 39, speciale uitgave De Denderende Steden, 1990, p.26-36.
3. GODFROID Stéphane, SURDIACOURT Dirk, *Lucifersbedrijven te Geraardsbergen*, Stedelijke Culturele Raad Geraardsbergen, 1983;
- JANSEN Ad, ROBBEN Danny, *De stekjesmannen - 90 jaar lucifersindustrie in Ninove*, V.V.V.-Ninove, 1998;
- BORREMANS Etienne, e.a., *Tabaksgenot en sigarenglorie*, Geraardsbergen, 1987;
- GODFROID Stéphane, *Muziekinstrumentenbouw te Geraardsbergen van de 15de eeuw tot heden*, Stedelijke Culturele Raad Geraardsbergen, 1986;
- COPPENS Marguerite, *Geraardsbergse Chantillykant*, Rotaryclub Ninove-Geraardsbergen, Geraardsbergen, 1984.
4. VAN MELKEBEKE Dirk, *Seizoenarbeid in het arrondissement Aalst 1890-1914*, Katholieke Universiteit Leuven, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1977, p. 48-50.
- Aantal seizoenarbeiders en percentage t.o.v. de totale bevolking van de gemeente in 1899: Viane 200 - 12,7%; Smeerebbe-Vloerzegem 50 - 10,6%; Zarlardinghe 100 - 6%; Ophasselt 75 - 5,4%; Idegem 50 - 4,4%; Grimminge 25 - 4,4%; Moerbeke 35 - 2,5%; Schendelbeke 25 - 2%; Zandbergen 25 - 1,6%; Overboelare 30 - 1,3%; Goferdinge 10 - 1,3%; Nederboelare 5 - 0,9%; Nieuwenhove 5 - 0,9%; Onkerzele 10 - 0,5%; Waarbeke 0 - 0%; Geraardsbergen 0 - 0%.
5. VANDORMAEL Herman, *Wij zijn de fossemannen, anders niks!*, De Mijnwerker V.Z.W., Galmaarden, 1991.
6. LUYKX Theo, *Politieke geschiedenis van België I - van 1789 tot 1944*, Elsevier, Amsterdam-Antwerpen, 1977;
- WITTE Els, CRAEYBECKX Jan, *Politieke geschiedenis van België sinds 1830*, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij, Antwerpen, 1981.
7. LIEBAUT Hilaire, *De Evolutie der politieke partijen in het arrondissement Aalst 1830-1893*, Rijksuniversiteit Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1963;
- DE WINTER Karine, *Politieke Strijd en Instabiliteit in het arrondissement Aalst 1830-1940*, Rijksuniversiteit Gent, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1983;
- VAN DE VELDE Luc, *Bijdrage tot de geschiedenis der socialistische arbeidersbeweging afdeling Aalst 1870-1914*, Vrije Universiteit Brussel, (onuitgegeven licentiaatsverhandeling), 1978;
- VAN ISACKER Karel, *Mijn land in de kering, deel I: Een ouderwetse wereld 1830-1914*, Antwerpen, 1978;
- DAENS Pieter, *Priester Daens*, heruitgave door Pieter Daens N.V., Keerbergen, 1979;
- DE MAYER Jan, *Op zoek naar de wortels van de christelijke arbeidersbeweging. De Antisocialistische Werkliedenbond van Gent voor 1914*, in *Voor Kerk en Werk*, KADOC Jaarboek 1986;
- DE CHOU Freddy, *De rode hurcht - 50 jaar socialistische strijd en verkiezingen in Geraardsbergen 1894-1944 - Deel I: De parlementaire verkiezingen in het arrondissement Aalst 1894-1919*, in *Voor Allen*, 1990, (1-18);
- RUIZ Abraham, *Geraardsbergen op de drempel van de 20de eeuw De opkomst van het socialisme*, 1976;
- RUIZ Abraham, *Geraardsbergen ... en de ontvoogdingsstrijd van de werkende-klasse*, 1981;
- VANDER BEKEN Roger, *Het liberalisme te Geraardsbergen*, in *In de Schaduw van de Kring 1872-1997*, V.Z.W. Liberaal Gebouw, Geraardsbergen, 1997, p. 23-32.
8. P.V., Kamerverkiezingen 1894, dossier A45, Fonds Parlementsverkiezingen, Algemeen Rijksarchief Brussel;
- MOINE W., *De Belgische Verkiezingsuitslagen tussen 1847 en 1914*, Brussel, 1914, p. 94-95.
9. LIEBAUT Hilaire, *Repertorium van de pers in het arrondissement Aalst 1840-1914*, - Bijdragen interuniversitair centrum voor hedendaagse geschiedenis, 1967.
10. DAENS Pieter, *Priester Daens*, o.c., p. 12 en 33.
11. Diverse nummers van het jaar 1894 in de dagbladen Vooruit, AMSAB, Gent; La Flandre Libérale, Liberaal Archief, Gent; Bien Public, bibliotheek universiteit Gent.
12. P.V., o.c., dossier A60.
13. LEHOUCQ Nicole, VALCKE Tony, *De fonteinen van de Oranjeberg. Politiek-institutionele geschiedenis van de provincie Oost-Vlaanderen. Deel 1*, Provinciebestuur Oost-Vlaanderen, 1993, p. 222-229.
14. DE RO Jacques, *Analyse van een belangrijke financiële en politieke familieclan: De Spitaels van Geraardsbergen - Machtsverwerving en -verlies*, Rijksuniversiteit Gent, licentiaatsverhandeling, 1977;
- LIEBAUT Hilaire, *De gezagsconcentratie in het Arrondissement Aalst tijdens de 19de eeuw*, - Handelingen van de Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde, Gent, 1968;
- DE CHOU Freddy, *Gemeenteraadsverkiezingen en gekozenen in Geraardsbergen*, o.c..
15. P.V., Provincieraadsverkiezingen, dossier 6150, Fonds Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen, Rijksarchief Beveren-Waas.
16. LUYKX Theo, *Politieke geschiedenis van België*, .. o.c., p. 213-214;
- WITTE Els, CRAEYBECKX Jan, *Politieke geschiedenis van België*, ... o.c., p 129.
17. Voor het socialistisch standpunt zie vooral Vooruit, jg. 1895, voor het liberaal standpunt La Flandre Libérale jg. 1895 en voor het katholieke standpunt Het Volk (universiteits-bibliotheek Gent) en Bien Public, jg. 1895.
18. DE CHOU Freddy, e.a., *Het rijksmiddelbaar onderwijs 1882-1884*, in *Honderdjaar officieel onderwijs in Geraardsbergen 1880-1980. Van gemeentelijk tot rijksonderwijs*, 1980, p. 46-63;
- RENS Jean-Louis en RENS Laurent, *In de geest van de Kring*, in *In de schaduw van de Kring*, ... o.c., p. 36-37.
19. VOORUIT 1895, mogelijk is deze naam van het lokaal een spotnaam die in socialistische kringen werd gebruikt. Ook de naam DOMPERS voor de katholieken was zo'n spotnaam.
20. WALRAET Lucien, *90 jaar coöperatieve werking in Geraardsbergen en Ninove, Geïllustreerde geschiedenis van de Socialistische Coöperatieve De Verbroedering' 1900-1990*, Geraardsbergen, 1991, p. 11.
21. VANDER BEKEN Roger, *Het liberalisme te Geraardsbergen*, ... o.c., p. 28.
22. VAN TRIMPONT Marc, *Van Cercle Catholique La Concorde (1870) tot Katholieke Kring De Eendracht (1922)*, - De Heemschutter 1995 (139), p. 11-16.
23. IMBO Gaston, *Vincent Diericx 1862-1947*, - De Heemschutter 1994 (124), p. 5-8, (125), p. 5-8, (126), p. 5-8;
- VAN TRIMPONT Marc, *Nakaarten over Vincent Diericx*, - De Heemschutter, 1997 (149), p. 11-14.
24. VAN TRIMPONT Marc, *Prosper De Clippele en Benoit Van Trimont, schepenen van Geraardsbergen*, - De Heemschutter, 1993 (117), p.16.
- VAN TRIMPONT Marc, *De Geraardsbergse 'Garde Civique' of Burgerwacht (1795-1920)*, Geraardsbergen, 1997, p.103,161.
25. P.V., Gemeenteraadsverkiezingen 1895, dossier 2/7158/24, Fonds Provinciaal Archief Oost-Vlaanderen, Rijksarchief Beveren-Waas.
26. P.V., Gemeenteraadsverkiezingen 1899, dossier 2/7696/9, ... o.c. .